

Maria Bergamo

Između apofatičkog i epifanijskog: nekoliko misli o ikonografu i umjetniku, od kretskih madonera do ruskih mistika

Razmišljanja u ovome tekstu temelje se na analizi slike *Mučeništvo Svete Parakseve* Mihajla Damaskinosa iz 1605. godine, koja se čuva u Muzeju Kanellopuolos u Ateni. Usred živahne gomile prikazane u manirističkoj matrici, lik svetice ističe se kao savršena ikona. Njezino hijeratsko lice naspram dvodimenzionalne aureole otvara metapovijesnu i metafizičku pukotinu: ona je „različit lik” koji, kako kaže Dionizije Areopagit, „mnogo više od onih homogene prirode, uzdiže naše umove”, te postavlja pitanja. U prvom dijelu teksta pokušava se kontekstualizirati slika postavljajući je u odnos s produkcijom madonerskih radionica na Kreti uz relativnu umjetničku historiografiju. Polazeći od kritičke rasprave o stilskom „hibridizmu”, o podjeli između „grčkog” i „latinskog” načina, ovo djelo treba gledati na drugačiji način, pomičući prosudbu s puke „umjetničke” razine na složeniju hermeneutiku, koja uzima u obzir ontološki status slike. Zapravo, forma ne zanemaruje sadržaj, a ova dijalektika, posve urođena ikoni, utoliko je zanimljivija jer je supstancijalna s radikalno antinomijskim karakterom kršćanske vjere u Utjelovljenje. U središnjem dijelu tekst se usredotočuje na različite dimenzije u kojima se kršćanska sveta slika projicira od svojih početaka: ikonoklazam, potraga za ortodoksijom i stalna promišljanja otaca i teologa rađaju se iz intrinzične teofanijske i preobražavajuće moći umjetnosti. To je poveznica koja vodi u propitivanje apofatičkog čina te autora i njegove vlastite osobnosti. Pozivanje na teorijske spise važnih modernih umjetnika i usporedba s mističnom literaturom omogućuju nam da shvatimo kako odanost tradicionalnom korpusu za autora postaje prava investitura, odgovornost jamčenja epifanijske vrijednosti umjetnosti: ona sama sebe čini nevidljivom, tako da Nevidljivo postaje vidljivo. Ova dvoznačna uloga, između norme i slobode, stvaranja i oduzimanja, također dovodi u pitanje suvremenost, što je tema posljednjeg dijela ovog eseja.